

ÉSZREVÉTELEK AZ EURÓPAI UNIÓ DIGITALIZÁCIÓS CSOMAGJÁHOZ

(Fehér könyv a mesterséges intelligenciáról, Európai adatstratégia, Európa digitális jövőjének megtervezése)

Benyújtó: Mesterséges Intelligencia Koalíció

A Mesterséges Intelligencia Koalíció nevében ezúton is köszönjük a lehetőséget észrevételeink kifejtésére.

Az MI Koalíció alapítóinak az alapításkor rögzített szándéka, hogy közösen határozzák meg a mesterséges intelligencia hazai fejlesztésének irányait és kereteit, állandó szakmai és együttműködési fórumot biztosítva az MI-fejlesztők, az MI felhasználói oldalát képviselő piaci és állami szereplők, illetve az akadémiai szféra, a szakmai szervezetek és az állami intézmények között. Az MI Koalíció emellett a kormányzat számára támogatást nyújtott Magyarország MI stratégiájának kialakításában, illetve az MI elterjedésével összefüggő társadalmi és gazdasági hatások elemzésében is. A Koalíció a magyar MI szféra jelentős szereplőit tömörítő, több, mint 250 taggal rendelkező szervezet, a jelen vélemény kialakítása során lehetőséget biztosított a tagoknak jelen Észrevételek véleményezésére.

I Fehér könyv a mesterséges intelligenciáról: a kiválóság és a bizalom európai megközelítése

A) ÖSSZEFOGLALÓ AZ ÉSZREVÉTELEKRŐL

1. A Fehér Könyv szemléletével kapcsolatban jelezzük, hogy annak emberközpontúságával egyetértünk, ahogy az etikus és megbízható mesterséges intelligencia (a továbbiakban: MI) fejlesztések támogatásával is. Javasoljuk ugyanakkor, hogy a dokumentum csak az MI-t érintő területekre térjen ki és ne tartalmazzon olyan szorosán nem az MI-hez kapcsolódó értékekre való hivatkozást, mint a "nyílt társadalom elve". El kell kerülni a túlszabályozást, mert gátolja az innovációt, a gyors technikai fejlődés miatt folyamatos újraszabályozást generálna és a szabályozás címzettjeinek aránytalan költségeket okozhat. Az MI alkalmazási területeinek mélységeit ma még nehezen lehet átlátni, emiatt nagy a kockázata minden előíró jellegű részletes szabályrendszernek.¹ Az Unió szabályozásnak a szubszidiaritás és az arányosság elvén kell alapulnia. Fontos, hogy az EU szabályozás annyiban mindenképpen adjon tág mozgásteret a tagállami szabályozásoknak, hogy a jogi és közigazgatási innováció, valamint az azzal kapcsolatos versenyelőny tagállami szinten, regionálisan és globálisan is megvalósulhasson (hasonlóképpen az EU adópolitikájával kapcsolatos kérdésekhez).
2. A versenyképesség megőrzése érdekében a jogszabályalkotás és a források biztosítása gyors és hatékony kell legyen. Támogatjuk a kockázat-alapú, általános hatásvizsgálaton alapuló megközelítést. Fontos a szabályozási hatáskörök taxatív felsorolása, hogy el lehessen kerülni az értelmezéssel (elsősorban annak kiterjesztésével) kapcsolatos vitákat.
3. Megfontolandó az oktatással kapcsolatos célkitűzések kibővítése, a program alacsonyabb szintű indítása, és ezzel összefüggésben a lakossági digitális kompetenciák fejlesztése,

¹ Jellemző példa a San Francisco-i városi iPhone-ok betiltása a jogalkotó szándéka ellenére:
<https://www.businessinsider.com/san-francisco-amended-its-facial-recognition-ban-2019-12>

- összhangban a tagállami kezdeményezésekkel, programokkal, kifejezett hangsúllyal a magánadatokkal kapcsolatos tudatosságra.
4. A versenyképesség fenntartása érdekében kevesebb adminisztrációs és nyilvántartási kötelezettséget kell előírni, valamint támogatni kell a KKV szektort a megfelelésben.
 5. Az MI közszféra általi alkalmazásának előmozdítása hangsúlyosabb szerepet és nagyobb támogatást, konkrét akcióttervet kell, hogy kapjon az EU MI stratégiájában a tagállami hatáskörök (és különösen a nemzetközi hatáskörben kiadott tagállami stratégiák) tiszteletben tartása mellett.
 6. Különleges adatok MI-ben való felhasználása minősüljön magas kockázatú MI-nek.
 7. Pontosán meg kell határozni az MI felügyeleti hatóság típusát, függetlenségét. Az MI felügyeleti hatóságok kompetenciájának és infrastruktúrájának biztosítására külön forrást kell allokálni, megfontolandó a single passporting bevezetése. Pontosán meg kell határozni, hogy a hatósági határozatok ellen közigazgatási, illetve bírói úton van jogorvoslati lehetőség.
 8. A magas kockázatú MI részletes meghatározása javasolt
 9. Technológiai észrevételek
 10. Javasolt a termékfelelősségi szabályok uniós szintű rögzítése, a büntetőjogi szabályozás nemzeti hatáskörben tartása mellett.
 11. Az MI adatmegőrzési és nyilvántartási kötelezettségek előírásakor biztosítani kell az egyensúlyt a GDPR „adattakarékosság” és „korlátozott tárolhatóság” alapelvével. Az adathordozhatósághoz való jog MI környezetben is alkalmazható kel legyen.
 12. A tájékoztatási kötelezettségeket legalább magas kockázatú MI esetében javasolt egységesíteni.
 13. Az önszabályozás/öntanúsítás szerepe indokolt nem magas kockázatú MI esetén. Az öntanúsítás mechanizmusa és az állam szerepe tisztázásra szorul. Fontos tisztázni ennek keretében a köztisztviselők, tudományos műhelyek, valamint az állami koordináció szerepét.
 14. Javasoljuk megfontolni a magas kockázatú MI vonatkozásában megfelelés/tanúsítási mechanizmus bevezetését, uniós szabványosítás kialakítását a nemzetközi (elsősorban USA és Kína) sztetenderdek figyelembevételével.

B) RÉSZLETES ÉSZREVÉTELEK

1. El kell kerülni a túlszabályozást – a versenyképesség fenntartása érdekében

Az Európai Unió tagállamai a mesterséges intelligencia fejlesztésben és alkalmazásban önmagukban nem tudnak versenyképesen fellépni az amerikai, kínai MI szereplőkkel szemben, ezért szükséges az olyan európai megközelítés, amely amellett, hogy megteremti az alapját az európai szereplők versenyképességéhez, keretet ad az ehhez szükséges tagállami együttműködések rendszeréhez is. A szabályozás hatályának ki kell terjednie azon globális szereplők szolgáltatásaira és termékeire is, amelyek az EU piacára irányulnak, vagy onnan elérhetők.

És megfelelő, elkötelezett fórumok és jogintézmények kellenek a hatékony védekezéshez és fellépéshez az egyéni, közösségi, vállalati és állami szuverenitást csorbító, alkotmányos kontroll nélkül működő és közteherviselésben részt nem vevő globális szereplőkkel szemben.

Bár a Fehér könyvben bemutatott MI szabályozás irányával a Mesterséges Intelligencia Koalíció alapvetően egyetért, fontos azonban kiemelni, hogy el kell kerülni azt, hogy az EU túlszabályozza a területet és ezáltal a szabályozás gátja legyen az innovációnak, illetve ne okozzon aránytalan költségeket a szabályozás címzettjeinek. A túlszabályozás megakadályozásának egyik fontos eleme a kockázat-alapú megközelítés hangsúlyozása és a fókusz a kiemelt kockázatú tevékenységekre, az alacsonyabb kockázatú területeken az önszabályozás előtérbe engedésével. A kibervédelem területén például több védelmi eszközben dolgozik MI, de a támadók is használnak MI-t. Az érdekeltek nem foszthatják meg magukat a legjobb MI módszerek alkalmazásától, mert akkor a technológiai egyensúly tartósan a bűnözők javára billen el. Mivel nem lehet előre látni, hogy milyen innovatív támadási módszereket használnak a kiberbűnözők, egy ilyen lépésnek beláthatatlan következményei lennének Európa kiberbiztonságára. Ha az MI algoritmus bevizsgálása és engedélyeztetése csak néhány hónapot késlelteti a biztonsági eszköz vagy módszer rendszerbe állítását, az is jelentős károkat okozhat, mert a támadási vektorok innovációja sajnos felgyorsult, részben éppen az MI miatt.

A szabályozás hatályát illetően a Mesterséges Intelligencia Koalíció egy technológia semleges megközelítést támogat, amely nem szorul rövid időn belül a technológia változása miatt módosításra.

Az Unió szabályozásnak a szubszidiaritás és az arányosság elvén kell alapulnia, azaz nem lerontva a tagállamok regionális versenyképességi törekvéseit, csak ott szabad szabályoznia, ahol a szabályozási cél tagállami szinten nem megvalósítható.

2. Szükséges a gyors és hatékony szabályozás és forrás-biztosítás

A tagállami együttműködések rendszerében a Fehér könyv hangsúlyozza a tagállami nemzeti mesterséges intelligencia stratégiák fontosságát, és a nemzeti MI stratégiák kiértékeléséből is összegyűjtött elemeket is be kívánja építeni az uniós szabályozási koncepcióba, stratégiába.

Az adatipari és az MI használat is globális, azaz folyamatosan figyelemmel kell lenni az USA és már meglévő egyéb digitális pólusok szabályozására, azzal, hogy ennek során a kapcsolódó szabályozási eszközök és szabványok folyamatos fejlesztésére kell törekedni, függetlenül a már létező szabályozási eszközök és szabványok használatától. Fontos a szabályozási hatáskörök taxatív felsorolása, hogy el lehessen kerülni az értelmezéssel (elsősorban annak kiterjesztésével) kapcsolatos vitákat

A nemzeti adatvagyon, az MI nyilvántartás, valamint az MI-vel kapcsolatos felelősség-érvényesítés – hasonlóan a természetes és jogi személyek nyilvántartásával, valamint a bírói joghatósággal kapcsolatos jelenlegi szabályokhoz – tagállami hatáskörben kell maradjon

A Mesterséges Intelligencia Koalíció támogatja a kockázat alapú megközelítést a szabályozásban. A kockázat megállapítása kapcsán általános hatásvizsgálat alkalmazása javasolt.

Javasolt az MI algoritmusok és szoftverek EU-s szabadalmaztatási eljárásának újragondolása és könnyítése. Jelenleg az USA-ban egyszerűbb és gyorsabb ilyen szabadalmakat bejegyeztetni.

Az európai kulturális sokszínűség egyik alappillére a hivatalos nyelvek adják. Az MI támogatású nyelvtechnológia ennek megőrzését és az európai polgárok együttműködését segíti úgy, hogy

közben az Unió bármely polgára számára biztosítja a kapcsolódást a világ többi országával. Az EU támogassa a nyelvi értékek megőrzését, MI nyelvi támogatásfejlesztés finanszírozásával. Az MI megtanítása arra, hogy különböző európai nyelveken is tudjon működni (pl a neurális nyelvi modellek tanítása), az EU MI etikai elveiből is levezethető, melyek kimondják, hogy *"a hátrányos megkülönböztetést el kell kerülni, mert sokszorosan negatív következményei lehetnek, a sérülékeny csoportok marginalizálódásától az előítéletesség és a kizárás erősödéséig."* Ha más nyelveken működik egy szövegfeldolgozó vagy call center funkció, akkor a magyar anyanyelvűek hátrányt szenvednek egy hasonlóan jó minőségű magyar nyelvi modell hiányában.

A közös „Európai Kutatási, Innovációs és Szakértői Központ” – amennyiben ez lesz az EU MI csúcsszervezete – szorosan működjön együtt a Nemzeti Innovációs Központokkal. Ésszerű koordinációval (kompetencia és gazdasági) segítsék az összes európai ország részvételét a kutatásokban, alkalmazás-fejlesztésekben.

3. Megfontolandó az oktatással kapcsolatos célkitűzések kibővítése, a program alacsonyabb szintű indítása

A Mesterséges Intelligencia Koalícióban lefolytatott eddigi magyar MI felmérések, kutatások alapján megállapítható, hogy az MI edukáció mind az MI fejlesztésben, mind pedig az MI alkalmazásában kiemelkedő szerepet kell, hogy kapjon, így a Fehér könyv oktatásra, ismeretterjesztésre, tudatosságra vonatkozó célkitűzései fontosak és jelentősek az európai versenyképesség megteremtésében. Külön kiemelendő, hogy az MI edukáció illeszkedik a 1341/2019 (VI. 11.) Korm. határozattal elfogadott Digitális Kompetencia Keretrendszer fejlesztéséről és bevezetésének lépéseiről szóló koncepcióba, amely célul tűzte ki a digitális kompetenciák fejlesztését. A digitális oktatáson belül külön hangsúlyt kell fektetni a természetes személyek GDPR és általános adattudatosságára.

A digitális készségekkel és a mesterséges intelligenciával kapcsolatos kompetenciahiány a 2020. évi COVID-19 járványügyi helyzetben jelentősen megnehezíti az európai vállalkozások működését és versenyképességét, mivel távmunkában, otthoni környezetben dolgozó munkavállalóik ilyen digitális kompetenciák hiányában nem tudnak ugyanolyan minőségű és mennyiségű munkát végezni és a fiatalabb korosztály kompetenciahiányából eredően az iskolai oktatás sem tud online környezetben, digitális eszközökkel megfelelően megvalósulni. A mostani járványhelyzet európai szinten megmutatta ezen kompetencia és oktatási hiányosságokat, amelyek megléte segítene egy hasonló válsághelyzet megfelelő, hatékonyabb kezelésében. A COVID-19 járványhelyzet továbbá megmutatta azt is, hogy a mesterséges intelligencia alkalmazásának hiányában a jelentősen emberi humán erőforrásra támaszkodó iparágak számára a szociális távolságtartási rendelkezések, az üzembeszárások, leállások jelentős gazdasági veszteséget okoznak, míg a mesterséges intelligencia szélesebb körű alkalmazásával e veszteségek egy része megelőzhető lenne. Szintén a COVID-19 járványhelyzet tanulsága a jövőbeli szabályozás kialakítása szempontjából, hogy az MI használatával kapcsolatos etikai alapelveknek, valamint az alapvető emberi jogok védelmével kapcsolatos alapelveknek (elsősorban a személyes adatok védelmének) egyensúlyban kell lenniük az emberi egészség védelmével összefüggő célokkal, ideértve különösen az MI orvosi célú és (napjainkban nyomkövető alkalmazások segítségével történő) betegazonosítási célú felhasználását.

A mesterséges intelligencia oktatása és az azzal kapcsolatos tudatosság növelése tehát már rövid távon is jelentős hatást tud gyakorolni, hosszútávú megvalósítása pedig elengedhetetlen. A Mesterséges Intelligencia Koalíció ezért megfontolásra javasol egy, a Fehér könyvben felvázolt oktatási együttműködésnél konkrétabb, és alacsonyabb szinteken is induló oktatási célkitűzést és együttműködés megvalósítását is.

4. Észrevételek a Fehér könyv KKV-kra vonatkozó rendelkezéseihez:

Tekintettel arra, hogy a magyar vállalkozások jelentős hányada tartozik a kis- és középvállalkozások közé, így a Koalíció támogatja a Fehér könyv KKV-kra vonatkozó rendelkezéseit, különösen a KKV-k bevonását az MI fejlesztésekbe és a KKV szektorra vonatkozó könnyítéseket, az MI fejlesztésben és/vagy alkalmazásban történő részvételük támogatását.

A támogatás nem jelentheti a szabályozási követelményeknek való megfelelés alóli kivételeket, azonban megfontolandó a megfeleléshez nyújtott tájékoztatás és tanácsadás mint segítség.

A támogatásnál figyelembe kell venni az IT fejlesztések és az informatika sajátosságait is. Így könnyítés lehet akár az alacsonyabb technológiai rétegekhez, vagy a nagyobb szereplők globális platformjaihoz való hozzáférés biztosítása a fejlesztés során.

A Fehér könyv a MI fejlesztők és alkalmazók számára is sok adminisztrációs, nyilvántartási, adatmegőrzési, bejelentési, dokumentációs és adatszolgáltatási kötelezettséget ír elő. A Koalíció megfontolásra javasolja kevesebb adminisztrációs kötelezettség előírását, mivel a túlzott adminisztráció, tesztelési, ellenőrzési, tanúsítási előírások, nyilvántartások vezetése, tájékoztatások közzététele egyrészt lassítja a fejlesztést és ezáltal a versenyképességet is csökkenti, továbbá a KKV szektornak is jelentős terhet jelent, amely szektor támogatása és felzárkóztatása pedig a szabályzatsomag egyik célja.

Javasolható ezért a KKV-kat támogató külön szabályok (pl. , szabadalmi, licenz) megállapítása, másrészt pedig az adminisztrációs terhek ésszerű csökkentése addig, ameddig az előírányzott bizalom még megszerezhető és fenntartható.

Felmerül a Fehér könyvben a 2020. I. negyedévére előírányzott 100 millió eurós kísérleti beruházási alap felülvizsgálatának szükségessége, abból a szempontból, hogy milyen módon lehet növelni az alapot.

5. Észrevételek az MI közzsférában történő alkalmazásához:

Az MI alkalmazása a közzsférában kiemelt jelentőséggel bír és nagy előnyökkel járhat, így a Mesterséges Intelligencia Koalíció támogatja a Fehér könyv célkitűzéseit az MI közzsférában történő alkalmazásával kapcsolatban.

A Koalíció fontosnak tartja, hogy a tervezett szabályozás ne képezze akadályát a közzsférában az állam rendelkezésére álló adatkészletek mind köz-, mind magánjellegű felhasználásának és biztosítson megfelelő keretet ezen adatkészletek megfelelő, biztonságos MI célú felhasználásához. A tervezett szabályozásnak ezzel együtt meg kell teremtenie a megfelelő egyensúlyt az adatokhoz

való hozzáférés joga, valamint a személyes adatok védelme között. Az adatokhoz való hozzáférés joga rendkívül fontos az MI-vel kapcsolatos fejlesztések és az adatkészletek hasznosításának támogatása szempontjából, ez azonban együtt kell járjon a személyes adatok jogszerűtlen felhasználásával szembeni védelemmel.

A Koalíció úgy ítéli meg, hogy a MI közszféra általi alkalmazásának előmozdítása hangsúlyosabb szerepet és nagyobb támogatást, konkrét akcióttervet kell, hogy kapjon az EU MI stratégiájában, azzal, hogy a MI közszféra általi alkalmazása maradjon nemzeti hatáskörben.

6. A különleges adatok felhasználása legyen magas kockázatú MI felhasználás

A Koalíció az adatok széleskörű felhasználása lehetővé tétele alapjául szolgáló biztonságos környezet megteremtése érdekében megfontolásra javasolja a különleges adatok MI-ben való felhasználását a magas kockázatú MI körébe sorolni annak érdekében, hogy ez az adatfelhasználás a lehető legbiztonságosabb keretek között történjen egy szabályozott környezetben. Az MI annyira mélyen újszerű, hogy az esetleges anomáliákat² nem lehet kizárni, így a nem várt negatív hatások külön figyelmet kellenek kapjanak, azzal a feltétellel azonban, hogy a túl részletes szabályozás adott esetben ellenkező hatást válthat ki. Fokozatosan bevezetett és minél kevésbé előíró jellegű szabályozás szükséges.

7. Észrevételek a lehetséges MI-vel kapcsolatos hatósági kompetenciáról

A Fehér könyv tagállami illetékes hatóságot ír elő az MI tesztelésére, megfelelőség ellenőrzésére, tanúsítására, azonban nem határozza meg az illetékes hatóságok javasolt rendszerét, amely nemzeti széttagozódáshoz vezethet. Javasolt lenne egységes, külön erre a célra dedikált hatóságok előírása, azzal, hogy pontosan meg kell határozni az MI felügyeleti hatóság típusát, hatáskörét.

Ezen túlmenően a Fehér könyv nem fordít kellő hangsúlyt a hatósági MI kompetencia és infrastruktúra megszerzésére, amely nélkül pedig nem tud rendelkezésre állni a megfelelő szakértelem és a hatósági feladatok elvégzéséhez szükséges szoftver és hardver állomány. A hatósági kompetencia és infrastruktúra hiánya lassítja az európai MI fejlesztéseket és végső soron versenyhátrányt okozhat. A Koalíció javasolja például a GDPR-nál vagy egyéb szabályozásoknál (bankrendszer) is alkalmazott egykapus megoldás megfontolását (single passporting).

A hatóságokkal kapcsolatban általánosan megfogalmazható elvárás, hogy megfelelően képzett, a piacot ismerő szakembereket alkalmazzon, képes legyen MI alkalmazások tesztelésére, vizsgálatára és minősítésére, adott esetben az öntanúsítási mechanizmus kialakításában, vagy felügyeletében való részvételre. Megfontolandó továbbá a nagy kockázatú MI alkalmazások kapcsán többlet jogosítványok meghatározása, és nyilvántartás vezetése. Pontosán meg kell határozni, hogy a hatósági határozatok ellen közigazgatási, illetve bírói úton van jogorvoslati lehetőség.

² Például: There's an easy way to make lending fairer for women. Trouble is, it's illegal. <https://www.technologyreview.com/s/614721/theres-an-easy-way-to-make-lending-fairer-for-women-trouble-is-its-illegal>

8. Magas kockázatú MI részletes meghatározása javasolt

A Fehér könyv egyáltalán nem részletezi, hogy milyen szempontok alapján minősülne valamely MI alkalmazás – ágazattól függetlenül – eleve nagy kockázatúnak. Az ilyen esetek tételes felsorolása, vagy a besorolási szempontok, valamint a kivételek tisztázása szükséges annak érdekében, hogy az érintett MI fejlesztő és alkalmazó vállalkozások számára kiszámítható és egyértelmű szabályozási környezet jöjjön létre.

A Mesterséges Intelligencia Koalíció javasolja a magas kockázatúnak minősített MI esetek kibővítését azzal, ha az MI rendszerek különleges adatokat kezelnek, azzal, hogy ez nem hátráltathatja az MI alkalmazásának terjedését a közsférában.

A GDPR vonatkozó rendelkezésének analógiájára a Koalíció megfontolásra javasolja a magas kockázatúnak minősített esetek kibővítését azzal is, ha az MI rendszer alkalmazása magánszemélyre nézve joghatással bír vagy őt hasonlóképpen jelentősen érintené. Ilyenek lehetnek például a közösségi platformok tartalmának MI segítségével történő moderálása, vagy az önvezető járművek MI-t használó biztonsági megoldásai, továbbá a jelentős gazdasági következménnyel bíró döntések. Ugyancsak megfontolandó azon MI alkalmazások magas kockázatúként való kezelése, amelyek alkalmasak a közvélemény befolyásolására, nagy médianyilvánosságot érhetnek el, vagy adott esetben magukban hordozzák a dezinformáció (fake news) kockázatát. Az Európai Unió más jogalkotási aktusaiban és azzal kapcsolatos közösségi és tagállami joggyakorlatban már körvonalazódott intézmények, szabályok átemelése, analógiaként történő alkalmazása az új MI szabályozásban a vállalkozások részére kiszámíthatóbb joggyakorlatot, könnyebben teljesíthető, ismerősebb jogi környezetet jelentene és a jogalkalmazásra is kisebb terhet róna. A GDPR fenti megközelítése ezen túlmenően éppen a mesterséges intelligencia bevonásával is járó automatikus döntéshozatalban kerül alkalmazásra, így az uniós vívmány alkalmazása a MI szabályozás körében előnyökkel járhat.

9. Technológiai észrevételek a Fehér könyvvel kapcsolatban

Egyes MI megoldásokat, algoritmusokat időszakonként, vagy akár az adott felhasználóra szabva is optimalizálni kell. Léteznek olyan algoritmusok is amelyek a működés során gyűjtött adatokat is felhasználva folyamatosan tanulnak. Ilyen esetekben nem lenne életszerű külön engedélyeztetési eljárást elő írni minden egyes új változatra. Tehát objektív, előzetes megfelelésértékelésre lenne szükség és tesztelési, ellenőrzési vagy tanúsítási eljárások részletes kidolgozására.

Az EU párhuzamosan a jogalkotással, minél hamarabb kezdjen egyeztetést az egyes ágazati/szakmai EU szereplőkkel a tanúsítási követelmények és határértékek rendszerének kidolgozására.

Az EU KKV-k versenyképessége szempontjának egyik fontos eleme, hogy akadálytalanul hozzáférjenek az alacsonyabb MI technológiai rétegekhez földrajzi megkötöttségek nélkül. Ezért

fontos, hogy az EU szabályozás következtében más földrajzi régiók szabályozását is figyelembe véve ne zárja ki közvetlenül, vagy közvetve ennek a lehetőségét.

Fontos hogy a nagy kockázatú kategóriába végül milyen MI alkalmazások kerülnek majd be. Példa: egy helyesírás ellenőrző program már ma is tartalmaz MI-t és hasonló szintű algoritmusok egyre több helyen jelennek meg. El kell kerülni a túlszabályozást a szabályozás sikeressége a megvalósítás fázisában fog igazán eldőlni.

Az interoperabilitás megteremtése érdekében megfontolásra érdemes lehet egy olyan szabályozás kialakítása, amely biztosítja az adatstruktúrák, adattárolás, adatbiztonság, adattovábbítás, adat anonimizálás egységessége, szabványosítása révén a különböző forrásból és tagállamokban gyűjtött adatok egyesítését. Ennek érdekében javasoljuk alapvető műszaki, architekturális tervezési szinten koordinált európai megközelítés kidolgozását.

10. Javasolt a felelősségi szabályok uniós szintű rögzítése

A Fehér könyv előíranyozza az uniós termékfelelősségi, termékbiztonsági, polgári jogi felelősségi szabályok kiigazítását, mesterséges intelligenciához igazítását. A termékfelelősség jogintézménye olyan speciális kártelepítést tesz lehetővé, amely kifejezetten alkalmas a hibás termék által okozott károk tényleges eredetéhez való visszatéréshez, azaz a gyártó felelősségének megállapítására akkor is, ha a termék hibája az MI-re vezethető vissza. A Fehér könyv azonban csak a problémát veti fel a felelősségi szabályok alkalmazhatóságával kapcsolatban, megoldási lehetőségeket, konkrét javaslatokat azonban nem vázol fel. A felelősségi rendszer módosításának szükségessége már évek óta fennálló nyitott kérdés a mesterséges intelligenciában, a tagállamonként kialakuló eltérő felelősségi rezsimek pedig kifejezetten rontják az egységes európai fellépést és együttműködést és akadályozzák a mesterséges intelligencia szolgáltatások és termékek határon átnyúló forgalmát, alkalmazását. A felelősségi szabályok tisztázatlansága jogbizonytalanságot is eredményez, amely pedig az európai vállalatok versenyképességét is csökkenti. A Mesterséges Intelligencia Koalíció véleménye szerint egységes európai mesterséges intelligencia szabályozásnak csak a felelősségi kérdések európai szintű újraszabályozásával és tisztázásával együtt van létjogosultsága, a felelősségi kérdések a MI szabályozásában nem megkerülhetők. A jövőbeli EU szintű egységes szabályozásnak ezért feltétlenül fontos eleme kell, hogy legyen egy konkrét, MI-re szabott új felelősségi rendszer kidolgozása. A Fehér könyv azonban a felelősségi kérdésekben jogalkotási irányokat sem vet fel, így ezen kérdés rendezetlenül maradása fájó hiányossága az uniós célkitűzéseknek.

A Fehér könyvet kísérő MI, IoT és robotika biztonsági és termékfelelősségi vonatkozásairól szóló jelentéssel kapcsolatban azonban a Koalíció kiemeli, hogy az MI rendszerek algoritmusaira vonatkozó átláthatósági követelmények beépítése a termékbiztonsági szabályokba nem szabad, hogy sértse a jogosultak szellemi alkotásokhoz és üzleti titokhoz fűződő jogait. Az átláthatóság követelménye ezekre csak tényleges károkozás esetén és megfelelő garanciák érvényesülése mellett terjedhet ki.

Figyelemmel arra, hogy az MI rendszerek összetettségéből fakadóan, az MI rendszerek által okozott károk esetében rendkívül bonyolult bizonyítási helyzetek állhatnak elő, a Koalíció támogatja a Bizottság azon felvetését, hogy károsultak részére kedvezőbb bizonyítási teher szabályok kerüljenek megállapításra.

A büntetőjogi oldal felelősségi rendszerére ugyanakkor nem terjedhet ki az európai szintű szabályozás, mert a tagállami büntető anyagi jog alapjai (például alanyiség kérdése, tudattartalom) legfeljebb nemzeti szinten széleskörű egyeztetési folyamat alapján változtathatók meg).

11. Az adatmegőrzési és nyilvántartási alapelvek a GDPR-ban rögzítettekhez hasonlóan kerüljenek szabályozásra

A Mesterséges Intelligencia Koalíció alapvetően támogatja a Fehér könyvben felvázolt adatmegőrzési és nyilvántartási kötelezettségeket, azonban fontosnak tartja rögzíteni, hogy a GDPR-ban részletesen kidolgozott alapelvek, így az adattakarékosság és korlátozott tárolhatóság alapelvei is kötelezően kell, hogy vonatkozzanak ezen MI-vel kapcsolatos adatmegőrzési és nyilvántartási kötelezettségekre, biztosítani szükséges a leendő MI jogalkotás és a meglévő GDPR összhangját. A Fehér könyv ugyanis előírja a tanító adatkészletek megőrzését, reprezentatív, minél szélesebb körű adatkészletek alkalmazását az MI tanításához, ezt azonban a GDPR fenti két alapelvével összhangban kell biztosítani, amelyek előírják, hogy csak előre meghatározott célból, ezen cél eléréséhez releváns, szükséges adatokat csak a cél eléréséhez szükséges mennyiségben lehet felhasználni és csak az előre meghatározott célra. Az egyes tagállami adatvédelmi hatóságok és az Európai Adatvédelmi Testület (European Data Protection Board – EDPB) következetes gyakorlata is az, hogy a Big Data esetén is töretlenül alkalmazandók a GDPR alapelvei. A Koalíció tehát olyan megoldást javasol, amely megteremti az egyensúlyt a GDPR és az MI szabályozás között és rögzíti a megfelelő jogalapot a Fehér könyvben meghatározott adatkészletek kezelésre, tárolásra és az egyéb célra történő felhasználás korlátozására. A GDPR-ban alkalmazott definíciókat azonban az MI felhasználásának specifikus jellegére figyelemmel kell pontosítani. Az adatkezelői minőség során például figyelembe kell venni az MI betanításáért, a kapcsolódó algoritmus futtatásáért, valamint az MI működésének teszteléséért és értékeléséért felelős személyt.

A leendő szabályozás esetében megfontolásra javasoljuk továbbá annak figyelembevételét is, hogy önmagában a megőrzött adatkészletekből és működési leírásokból az MI öntanuló és állandóan változó jellege folytán későbbi hatósági vizsgálat vagy jogérvényesítés során nem lesz leképezhető az MI döntéshozatala, ahhoz az adatkészletek frissítései és a modell változásainak követése is szükséges, amelynek megőrzése, folyamatos dokumentálása, pontos nyilvántartása aránytalan és teljesíthetetlen terhet jelentene a vállalkozások számára és gyakorlatilag kizárná a KKV szektort az MI jogszerű alkalmazhatóságából, mivel ezen kötelezettségek teljesítése nagy ráfordítást igényel.

Az adathordozhatósághoz való jog MI környezetben is alkalmazható kell legyen. A GDPR rendelkezései szerint ennek a jognak az alkalmazhatósága szűk, ezért érdemes kiterjeszteni azokra az esetekre, amikor a személyes adatokat más jogalapon kezelik (például amikor a fejlesztő vagy szolgáltató jogos érdeke az adatkezelés jogalapja). MI környezetben ezt az érintett fejlesztőknek és szolgáltatóknak az arra való ösztönzésével lehet még erősíteni, hogy az adathordozhatóságot lehetővé tevő interoperábilis formátumokat fejlesszenek ki, és már a fejlesztés folyamata során dokumentálják, hogyan segítik elő az adathordozhatósághoz való jogot.

12. Legalább a magas kockázatú MI esetén javasolt egységes tájékoztatási kötelezettség előírása

A Mesterséges Intelligencia Koalíció üdvözlí és támogatja a tájékoztatás követelményét, amelynek kiemelt szerepet kell szentelni annak érdekében, hogy a nagy kockázatú MI rendszerek átláthatóak legyenek, ami elősegíti a bizalom kialakulását a felhasználók körében. A tájékoztatásnak közérthetőnek és időszerűnek kell lennie. A Fehér könyv tájékoztatással kapcsolatos rendelkezései azonban általánosak, ezért mindenképpen szükséges lesz az európai egységes szabályozásban egy tételes lista alkalmazása, amely a kötelező tájékoztatási elemeket részletesen tartalmazza a jogbiztonság megteremtése és a joggyakorlat egységessége érdekében. Annak érdekében, hogy Unió szinten egységes legyen ez a tájékoztatási kötelezettség, a Koalíció megfontolásra javasolja olyan szabály beillesztését, amely nem enged a tagállamoknak eltérést az uniós szintű tájékoztatási kötelezettségtől és annak tartalmától.

A tájékoztatás időpontjával, megtételének módjával kapcsolatos részletszabályok is szükségesek, amelyek szintén az uniós jogalkotásra várnak.

A tájékoztatással kapcsolatos kritérium, mely szerint annak tömörnek és közérthetőnek kell lennie, már a GDPR szerinti tájékoztatással kapcsolatban is uniós követelmény volt, amellyel kapcsolatban ugyan széles körű uniós és tagállami adatvédelmi hatósági gyakorlat alakult ki, a valóságban azonban mégsem sikerült a Koalíció tapasztalatai szerint a tömör és könnyen érthető tájékoztatást megvalósítani. Az adatkezeléshez képest a mesterséges intelligencia működése még bonyolultabb, még inkább műszaki-technológiai jellegű, ezért a tömör és könnyen érthető tájékoztatás követelményét a konkrét uniós jogszabályban a Koalíció javasolja részletesen kifejtetni és egy külön elkészítendő útmutatóban példákkal illusztrálni. Megfontolásra lehet érdemes a többlépcsős tájékoztatás: egyrészt az MI működésének műszaki-technológiai jellegű részletes leírása, másrészt az MI működésének tömör és könnyen érthető ismertetése, felhasználóbarát összefoglalása, harmadrészt pedig az MI felhasználásával kapcsolatos előnyök és lehetséges hátrányok bemutatása (például abban az esetben, ha az MI minél pontosabb működése szempontjából nagy mennyiségű adatra van szükség, ez azonban az adatminimalizálás elvével ellentétes lehet). A Gazdasági Versenyhivatal legutóbbi gyakorlatára figyelemmel külön tájékoztatás lehet szükséges, ha az MI által felhasznált adatok az MI segítségével nyújtott szolgáltatás lehetséges ellenértékét érinthetik.

A tájékoztatásnak minimum magában kell foglalnia annak tényét, hogy az adott szolgáltatás, vagy alkalmazás MI-n alapul. Ezen túlmenően javasolt tájékoztatni a fogyasztókat például az MI által felhasznált adatokról és azok forrásáról, arról, hogy az MI rendelkezik-e valamilyen tanúsítással, van-e emberi kontroll, milyen hatást gyakorol a fogyasztóra, milyen kockázatokat hordoz magában, ki az MI alkalmazásért felelős személy, van-e az MI döntése ellen helye jogorvoslatnak.

Végül megfontolandó, hogy csak abban az esetben legyen elvárás a tájékoztatási kötelezettség, ahol az MI a lényegi elemét adja az adott terméknek vagy szolgáltatásnak.

13. Észrevételek a nem nagy kockázatú MI alkalmazások öntanúsítására vonatkozóan

Az önkéntes tanúsítás és öntanúsítás tervezett rendszerét támogatjuk, azonban ennek pontos mechanizmusa tisztázásra szorul. A mechanizmus kidolgozásában nagy szerepet kell biztosítani a szakmai szervezeteknek, és ezen a területen a lehető legkisebb állami szerepvállalás adhat teret az

innovációnak, azzal, hogy az állam esetleges szerepét (pl. koordinációs feladatok) meg kell határozni.

Javasoljuk megfontolni továbbá az MI magatartási kódexek állami/uniós elismerésének kidolgozását is és a megfelelőség bizonyítékeként ezen magatartási kódexek alkalmazását is elfogadni.

A magatartási kódexek alkalmazását a nagy kockázatú MI alkalmazások esetében is hasznosnak találánk és megfontolásra javasoljuk, ezek esetében azonban ez nem helyettesítené, csak kiegészítené a hatósági szabályozást.

Az öntanúsítás folyamatában megfontolásra javasoljuk tanúsító védjegyek, mint például „Megbízható MI” bevezetését, amelyeket a tagállami hatóságok által nyilvántartásba vett tanúsító szervezetek lennének jogosultak kiosztani a nem magas kockázatú MI alkalmazásokra, ha azok megfelelnek a tanúsító védjegy használatához megfogalmazott feltételeknek. A magyar jogalkotási tervekben is szerepelnek hasonló tanúsító védjegyek ötletei, így például a magyar FinTech nemzeti stratégia is a megfelelés egyik fontos pilléréként javasolja azt.

Megfontolandó lehet az MI-re vonatkozó ISO tanúsítványok bevezetése, és a szabványok alkalmazása az öntanúsítás során.

Fontos figyelembe venni azt is, hogy az elmúlt egy évben sokat fejlődtek azok a programozói eszközök, amelyek azt segítik vagy tesztelik, hogy egyes etikai elveknek hogyan felel meg a fejlesztés alatt álló MI. Ilyen például a Fairlearn open source csomag, InterpretML eszközök, stb. Ezekre is lehet támaszkodni a megfelelőség önkéntes, vagy később akár hatósági alátámasztása érdekében.

A megfelelőségértékelés bevezetése előtt javasolt meghatározni egy olyan időszakot, amikor a tervezett kötelező szabályrendszert önkéntes tanúsítás keretében lehet kipróbálni. Az öntanúsítás és az önkéntes tanúsítás tekinthető az MI szabályozás első lépcsőjének hatósági engedélyezés megkövetelése előtt.

14. Észrevételek a nagy kockázatú MI-alkalmazások megfelelőségértékelése kapcsán

A nagy kockázatú MI alkalmazások kapcsán előírt előzetes megfelelőségértékelés (amely tesztelési, ellenőrzési, vagy tanúsítási eljárásokat foglalhat magában) növeli az MI alkalmazások kifejlesztésének idejét és költségét, ezért e követelmények kapcsán különös körültekintést kell gyakorolni annak érdekében, hogy ésszerű egyensúly álljon be az üzleti (versenyképességi) és a szabály megfelelőségi érdekek között. E körben biztosítani szükséges a hatósági eljárás, megfelelőségértékelés gyors lebonyolítását, amelyet megfelelő tanúsító szervezetek által kiállított tanúsítványok, előzetesen elfogadott magatartási kódexhez való csatlakozás/megfelelőség igazolásaként történő hatósági elfogadásával, vagy az ilyennel rendelkező kötelezettek esetében könnyített/gyorsított eljárás bevezetésével is lehet biztosítani. A jövőbeli szabályozásnak pontos szakmai követelményeket kell meghatároznia a megfelelőségértékelés során eljáró szervezetekkel és hatóságokkal szemben. Fontos továbbá megteremteni az algoritmusok átláthatóságát ellenőrző és felügyelő hatóság működésének feltételeit. Angliában például az adatvédelmi hatóság (Information Commissioner's Office) hivatalán belül történnek hasonló kezdeményezések. Az

algoritmusok ellenőrzése során várhatóan szerepet kapnak a „fehér kalapos” hackerekhez hasonló felhasználók is, akik például saját kezdeményezésre, jóhiszemű céllal tesztelik az algoritmusok megbízhatóságát. A jövőbeli szabályozás megalkotása során érdemes figyelemmel lenni ezeknek a személyeknek a felelősségére, valamint a kiberbiztonságban már ismert „bug bounty” programoknak az MI-k tesztelése során történő alkalmazására és a szabályozás általi elismerésére. A tanúsítási eljárások, magatartási kódexek bizonyos szintű elismerése a megfelelőség értékelési folyamatban tehermentesítheti a hatóságokat, a tanúsító szervezetekre vonatkozó részletes nyilvántartásba vételi, működési szabályok előírásával pedig biztosítható a megfelelő szakértelem és gondosság e szervezetek részéről is.

A MI alkalmazások megfelelőség értékelésében a Mesterséges Intelligencia Koalíció fontosnak tartja a szabványok szerepét is, és megfontolásra javasolja valamely nemzetközi vagy európai uniós szabványnak való megfelelést és annak igazolását is a megfelelőség értékelésben figyelembe venni és ezen kötelezettek számára könnyített/gyorsított eljárást biztosítani.

Egységes szabványok alkalmazása az európai egységes piacon versenyelőnyhöz is juttathatja a vállalkozásokat, így a nemzetközi sztenderdeknek megfelelő közös MI európai szabványok megteremtése is prioritást kell, hogy élvezzen az MI szabályozásában. Különösen hangsúlyos ez annak tudatában, hogy az USA már 2019-es közleményében az amerikai szabványok útján kívánta egységesíteni az amerikai MI alkalmazásokat és azok egységes amerikai szabályozását. (Az USA-ban az EO 13859 számú elnöki rendelet nyomán a NIST egy iparági konzultáció után hozott nyilvánosságra egy olyan tervet, amely a kormányzati intézményeket, hatóságokat felszólítja az MI szabványosítás kérdéskörének figyelemmel kísérésére, de szabályozásra vonatkozó előírásokkal szándékosan nem él.) A fehér könyv a KKV szektor támogatásánál szól a szabványokról, a Koalíció álláspontja szerint azonban ennél hangsúlyosabb szerepet, kellene, hogy kapjanak az egységes európai MI szabványok a megfelelőség értékelésben. Figyelemmel arra, hogy a MI globális jelenség, az egységes európai MI szabványok kapcsán folyamatosan figyelemmel kell kísérni a nemzetközi (USA és egyéb digitális pólusok) fejleményeket a versenyképesség fenntartása érdekében.

Részletes vitát követően cizellált értékteremtés alapú megközelítés szükséges, amely a jelenlegi értéksorrendben nem jelent változást

A Mesterséges Intelligencia Koalíció egyetért a KKV szektor támogatásával az előzetes megfelelőségértékelés kapcsán.

II Európai adatstratégia

A Mesterséges Intelligencia Koalíció az európai adatstratégiát a mesterséges intelligencia szempontjából vizsgálta meg és csak a mesterséges intelligencia szempontjából lényeges észrevételeit foglalja össze jelen véleményében.

Általánosságban fontosnak tartjuk rögzíteni, hogy az MI fejlődése szempontjából kritikus fontosságú, hogy születik-e olyan szabályozói környezet, amely a lehető legtöbb adatfajtának a felhasználhatóságát biztosítja arra a célra, hogy gépi tanulás eszközével MI modellek legyenek létrehozhatók belőlük, ugyanakkor ezen adatok kezelésének, felhasználási döntéseinek tagállami szinten kell maradnia a közös versenyképesség érdekében szem előtt tartása mellett. A gépipmodell-építés egy olyan képessége az adatoknak, amelynek gyakorlása nem érinti vagy csökkenti az adatokban lévő egyéb értéket. A személyes adat fogalmát is és a szellemi tulajdon fogalmát is alkalmazni lehet ugyanarra a szövegre egymástól függetlenül. Ezekhez hasonlóan a gépipmodell-építés képessége is lehet egy önálló, jogilag definiált tulajdonsága az adatoknak, amely olyan értéket képvisel, amelynek a kinyerését ne lehessen akadályozni a szöveg egyéb tulajdonságaira és a velük kapcsolatos jogokra hivatkozva. A gépi modell építésének jogát javasoljuk explicitté tenni, hogy azt világosan el tudjuk választani más jogoktól. Gyakorlati példa az archívumokban és könyvtárakban lévő adatkincs alkalmazhatósága a magyar nyelv neurális modelljének építése érdekében. A PSI Irányelv (EU 2019/1024) néhány esetet lefed, de távolról sem teljes megoldás.

1. A szöveg- és adatbányászattal kapcsolatos rendelkezések felülvizsgálata az egyenlő kivételek biztosítására

A Mesterséges Intelligencia Koalíció üdvözlendőnek tartja a B2G (Business to Government, azaz a magánszférától a kormányzat irányába tartó) és G2B (Government to Business, azaz a kormányzattól a magánszféra irányába tartó) irányú adatáramlás támogatását. Az európai adatterek kapcsán a Mesterséges Intelligencia Koalíció egyeztetést javasol a Nemzeti Adatvagyon Tudásközpont munkatársaival. A Koalíció végleges álláspontját az európai adatterekre vonatkozó konkrét szabályozási javaslatok fényében alakítja ki. Fontos rögzíteni, hogy a nem személyes adatok EU-n belüli szabad áramlását már jelenleg is szabályozza a 2018/1807 EU rendelet.

A felülvizsgálandó jogszabályok körét javasoljuk a digitális egységes piacon a szerzői és szomszédos jogokról, valamint a 96/9/EK és a 2001/29/EK irányelv módosításáról szóló 2019/790 irányelv rendelkezéseinek felülvizsgálatával kiegészíteni, tekintettel arra, hogy az a magánszektor által történő adat- és szövegbányászatra kevésbé előnyös szerzői jogi kivételt fogalmaz meg, mint az állami kutatóhelyekre vonatkozóan, amely pedig rontja az európai vállalatok adatipari versenyképességét.

Az európai adatstratégia kapcsán javasolt az adatvagyon sui generis jogként való definiálása, illetve kezelése, valamint, tekintettel a fogalom [magyar] innovatív jellegére, ezzel kapcsolatban egy helyi [budapesti] szakmai fórum, állandó fejlesztési műhely létrehozatala.

2. Egy egységesen használható tudományos kutatási cél és statisztikai cél (illetve statisztikai célú adatkezelés) fogalma javasolt

Javasoljuk megfontolni továbbá európai uniós szintű jogszabályban rögzíteni egy egységesen használható tudományos kutatási cél, valamint statisztikai cél (illetve statisztikai célú adatkezelés) fogalmat, mivel ezen fogalom hiánya jelentősen megnehezíti az uniós jogszabályok (így például a GDPR) gyakorlati alkalmazását és többféle értelmezéshez és jogbizonytalansághoz vezet. A statisztikai célú adatkezelés fogalmának meghatározatlansága jelentősen megnehezíti az adatok MI rendszerekben való felhasználását. Mivel pedig a tudományos kutatási, illetve statisztikai célú adatfelhasználás valamennyi európai uniós adatpolitikával, adatgazdasággal kapcsolatos kezdeményezésben felmerül, szükséges egy központi európai fogalom bevezetése.

Az egységes európai adattér létrehozására irányuló, később elfogadásra kerülő jogszabályoknak összhangban kell lenniük a már hatályban lévő adatvédelmi, fogyasztóvédelmi, versenyjogi, a szellemi alkotások és üzleti titkok védelmére vonatkozó jogszabályokkal.

